

Fi2020/03418
Finansdepartementet
fi.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia: mats.e.johansson@regeringskansliet.se, fi.ea.e3@regeringskansliet.se

Kulturrådets remissyttrande över betänkandet En gemensam angelägenhet (SOU 2020:46)

Kulturrådet har getts tillfälle att yttra sig över utredningen En gemensam angelägenhet. Yttrandet avgränsas till förslagen som rör kulturfrågor, då detta är Kulturrådets kompetensområde.

Kulturrådets ställningstaganden till betänkandets förslag

Betänkandets två förslag som rör kulturfrågor är följande:

- Förslag om att kraven på att kulturpolitiken ska vara uppsökande skärps och att den förda politiken utvärderas med avseende på detta mål.
- Förslag om att kulturskolorna ses som en del av det allmänna utbildningssystemet och att ett statligt stöd införs, villkorat på att kommunerna visar hur man via kulturskolorna avser att nå nya grupper av kulturutövare.

Kulturrådet avslår de två förslagen. Nedan utvecklar Kulturrådet sina resonemang.

Förslag om att kraven på att kulturpolitiken ska vara uppsökande skärps och att den förda politiken utvärderas med avseende på detta mål.

I betänkandet föreslås även att Myndigheten för kulturanalys tillsammans med Kulturrådet får i uppdrag att ta fram indikatorer på framgång avseende uppsökande kulturverksamhet.

Kulturrådet ser positivt på betänkandets övergripande mål att fler ska delta i kulturverksamheter. Myndigheten delar också betänkandets syn på kulturen som en viktig beståndsdel i hela samhällsbygget, såväl på ett individuellt som samhälleligt plan. Då Kulturrådets verksamhet utgår från de kulturpolitiska målen ägnar myndigheten redan idag en stor del av sin verksamhet till att stötta insatser för att bredda deltagandet i kulturlivet. Det görs genom bland annat bidrag och spridning av kunskap och goda exempel.

Däremot ställer sig Kulturrådet tveksamt till förslaget att staten ska öka kraven på kulturaktörer att genom uppsökande verksamhet nå nya användar- och brukargrupper.

Kulturverksamheter genomförs idag av en rad olika aktörer på lokal och regional nivå. Det är dessa aktörer som har bäst insyn, kunskap och förståelse för de villkor och utmaningar som råder i ett specifikt område. Följaktligen har de också bäst förutsättningar att kunna specificera vilka målgrupper som inte tar del av kulturverksamheten i tillräckligt stor utsträckning och hur de bäst kan nås. Det varierade arbete som olika kulturverksamheter gör för att nå bredare målgrupper har beskrivits i Kulturrådets rapport Göra allt möjligt.¹

Genom det kommunala självstyret ska det finnas en självständig, och inom vissa ramar fri, bestämmanderätt för kommuner och regioner. Statens roll är inte att detaljstyra hur kommuners och regioners verksamhet bedrivs. Istället utgår Kulturrådet i sin verksamhet från kulturpolitikens mål, myndighetens regleringsbrev och de förordningar som fastslagits i bidragshantering. I flera bidrag finns redan satsningar mot breddat deltagande inskrivna i förordningarna.

Kulturrådet ser också en risk att en statlig detaljstyrning genom villkorade stöd för uppsökande verksamhet går emot kulturpolitikens idéer om att kulturen har ett eget värde och ska vara en oberoende kraft. Kulturen kan, som betänkandet också fastslår, lyfta människors välbefinnande och minska ojämlikhet. Men i kulturpolitikens övergripande mål ingår inte bara tanken om att främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor. Kulturpolitiken omfattar även bland annat mål om främjad kvalitet och konstnärlig förnyelse. Kulturrådet saknar en diskussion kring hur väl betänkandets förslag rimmar med kulturpolitikens samtliga övergripande mål och vilka följder som betänkandets förslag får avseende frågan om kulturens eget värde jämfört med instrumentaliseringen av kulturen, det vill säga kulturens roll som främjare av andra värden, såsom ökad jämlikhet.

Utmaningarna med att bredda målgrupperna kräver en nära samverkan med olika aktörer inom flera samhällssektorer för att förändringarna ska bli verkamma och bestående. Detta löses inte med hårdare krav i den statliga bidragsgivningen, hur lovvärt det bakomliggande syftet än må vara. Istället vill Kulturrådet lyfta fram behovet av en större, mer långsiktig samverkan mellan olika aktörer, inte bara inom kultursektorn, för att fler individer från bredare målgrupper ska få större möjligheter att delta i kulturlivet. I denna process spelar staten en viktig roll med kunskapsspridning och bidragsgivning. Det är dock viktigt att de statliga insatserna görs på ett sätt som överensstämmer med det kommunala självstyret.

Kulturrådet ser även en motsägelse i betänkandets förslag avseendet statens roll i förhållande till den regionala och kommunala nivån utifrån kultursamverkansmodellen. Kulturrådet vill påpeka att Kultursamverkansmodellen inneburit en förskjutning av makt i kulturpolitiken från central till regional nivå, men att staten i hög grad är involverad i medelsfördelning, uppföljning och utvärdering av regionernas genomförande av kulturplanen. Staten styr till vilka konst- och kulturområden statligt bidrag får lämnas och fördelar årliga bidrag med utgångspunkt i de regionala kulturplanerna. Modellen innebär en utökad flernivåstyrning med ökat regionalt inflytande över den nationella

¹ Kulturrådet (2021). Göra allt möjligt. Hur regioner och verksamheter som ingår i kultursamverkansmodellen arbetar med breddat deltagande i kulturlivet.

kulturpolitiken, snarare än att det statliga kulturstödet genom kultursamverkansmodellen är "regionaliserat", som jämlikhetskommissionen uttrycker det.

Betänkandets beskrivning av hur modellens framgång bygger på ökade statliga matchningskrav stämmer inte överens med Kulturrådets bild. Istället har Kulturrådet i uppföljningar av Kultursamverkansmodellen visat att modellen inneburit betydande ökning av de kommunala och regionala utgifterna på det kulturpolitiska området, något som snarare är en effekt av regionala och kommunala politiska prioriteringar av kulturområdet än av statliga motkrav. Det är främst regionerna som står för den ökning av kulturmedel som skett inom modellen. De statliga bidragsmedlen har inte höjts i motsvarande utsträckning.² Kulturrådet saknar en analys av vad det angivna förslaget skulle få för konsekvenser för kultursamverkansmodellen och hur förslaget rimmar med kultursamverkansmodellens förordning och mål.

När det gäller förslaget om att satsningarna bör följas upp i större utsträckning med hjälp av kvalificerade utvärderingar vill Kulturrådet påpeka att Myndigheten för kulturanalys redan har en roll som uppföljande myndighet av kulturpolitiken.

Förslaget om att kulturskolorna ses som en del av det allmänna utbildningssystemet och att ett statligt stöd införs, villkorat på att kommunerna visar hur man via kulturskolorna avser att nå nya grupper av kulturutövare.

Kulturrådet anser att betänkandets förslag är otydligt på flera punkter. Den första delen av förslaget, att kulturskolorna ska ses som en del av det allmänna utbildningssystemet, är otydligt formulerat så tillvida att betänkandet inte tydliggör vad som menas med att kulturskolorna ska "ses som en del av det allmänna utbildningssystemet". Avses här ett närmande mot att göra kulturskolan lagstadgad? Kulturrådet saknar även en grundlig analys av vad förslaget skulle innebära för kulturskolornas verksamhet och deras relation till skolorna i utbildningssystemet. I betänkandet av kulturskoleutredningen, En inkluderande kulturskola på egen grund (SOU 2016:69), utreddes frågan om en kulturskolelag. Utredningen kom då fram till att en sådan lag inte var genomförbar. I stället föreslogs nationella mål som vägledande för den kommunala kulturskolan samt ett antal sammanlänkade förslag.

I den följande propositionen 2017/18:164, En kommunal kulturskola för framtiden - en strategi för de statliga insatserna, tydliggörs kulturskolans roll på olika sätt. Kulturrådet saknar en koppling och diskussion mellan betänkandets förslag och propositionens mål och tankegångar. Kulturrådet vill också påpeka att ovan nämnda proposition ledde fram till tillsättandet av ett Kulturskolecentrum på myndigheten 2018. Centret fördelar statliga bidrag, ansvarar för statistik och uppföljning, följer och sprider forskning, identifierar utbildnings- och utvecklingsbehov samt främjar samverkan mellan kommuner som bedriver kommunal kulturskola och med andra aktörer. I kulturskolebidragets förordning pekas redan idag särskilda målgrupper ut och de sökande kan få extra bidragsstöd för att rikta verksamheten mot barn och unga med funktionsnedsättning och att stärka

² Kulturrådet (2019). Kultursamverkansmodellen. Uppföljning av kulturområdenas årliga bidrag 2010–2018.

verksamheten i områden med socioekonomiska utmaningar eller i glesbygd. Kulturrådet ställer sig därför frågande till betänkandets förslag om att ett statligt stöd ska införas, villkorat på att kommunerna visar hur de via kulturskolorna avser att nå nya grupper av kulturutövare. Avser betänkandet en komplettering av det befintliga kulturskolebidraget, och i så fall hur? Som huvudmän för kulturskolorna ägnar kommunerna redan idag tid till att söka det befintliga kulturskolebidraget. Ett ytterligare bidrag skulle innebära än mer administrativt arbete för kommunerna.

För att bredda deltagandet i kulturskolan vill Kulturrådet lyfta fram vikten av en ökad samverkan mellan kulturskolan och det vanliga utbildningssystemet. Kulturskolan har redan i dag i många fall ett nära samarbete med grundskolan. Det kan t.ex. handla om anpassad schemaläggning så att elever får möjlighet att nyttja håltimmar och raster för sin kulturskolelektion, men också samverkan kring lokaler och större aktiviteter. Men samverkan kan utvecklas ytterligare. Skolan i det vanliga utbildningssystemet har ett eget uppdrag att arbeta med estetik, kultur och skapande och kulturskolan kan bidra till detta på olika sätt, t.ex. genom uppdragsverksamhet där kulturskolans pedagoger bedriver verksamhet i skolan. Då skolan är obligatorisk ger sådan verksamhet möjlighet för alla barn och unga att komma i kontakt med kulturskolans verksamhet och pedagoger. Genom dessa kan barnen få ökad kunskap om kulturskolan och vilka aktiviteter som erbjuds. Detta kan i sin tur sänka tröskeln för deltagande i kulturaktiviteter och öka chansen att barnen fortsätter på kulturskolan på sin fritid längre fram, oavsett föräldrarnas sociala och kulturella kapital. Bidraget Skapande skola är en annan väg att nå och intressera skolelever för kulturverksamheter. Genom detta bidrag kan skolans huvudmän integrera konst och kultur i grundskolan. Bidraget administreras av Kulturrådet och kan ge elever möjlighet till eget skapande genom möten med professionella kulturaktörer och kulturverksamheter under skoltid.

I arbetet med att öka barn och ungas kulturella deltagande vill Kulturrådet också poängtera behovet av att ta ett större grepp än att bara rikta in sig på kulturskolor. Kommunala huvudmäns ansökningar om kulturskolebidrag innehåller till exempel samarbeten med bibliotek och fritidsgårdar, men också utvecklingsprojekt som involverar skola och fritidshem. Ett utökat samarbete mellan nämnda kommunala verksamheter är i regel beroende av intern samordning och personella resurser på huvudmannanivå. Även andra aktörer, inte minst från civilsamhället, kan spela en viktig roll och bör ingå i samverkansprocesserna för att öka tillgängligheten till kulturen och för att nå fler barn och unga.

Handläggningen av ärendet

Detta beslut har fattats av generaldirektör Kajsa Ravin efter föredragning av utredare Fabian Sjö. I beredningen av ärendet har även tillförordnad enhetschef Ingrid Skare deltagit.

På Kulturrådets vägnar

Kajsa Ravin
Generaldirektör